

Täysistunto

Tiistai 17.9.2019 klo 14.01—16.32

5. Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle 2019

Kertomus K 18/2019 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään tarkastusvaliokuntaan.

Keskustelu

15.14 **Pauli Kiuru kok:** Arvoisa rouva puhemies! Jatkan hieman tuosta samasta teemasta, mistä edustaja Outi Alanko-Kahiluoto puhui. Tämä cleantech-asia nostetaan tässä tarkastusviraston vuosikertomuksessa näkyviin. Ihan muutama luku: julkiset hankinnat ovat 35 miljardia euroa vuodessa, joista kaksi kolmasosaa on kuntien ja kuntayhtymien tekemiä hankintoja. Nämä ovat niin merkittäviä lukuja, että sillä on merkitystä suomalaisen yrityselämän kannalta. Jos näitä julkisia hankintoja tehdään niin, että tämä cleantech-osaaminen ja -kysyntä kasvaa, niin sillä tehdään ja mahdollistetaan referenssiä suomalaisille yrityksille ja sitä kautta sitten vientimahdollisuuksia. Tämä asia nostetaan täällä vuosikertomuksessa esille.

Kestävän kehityksen budjetista on saatu kokemuksia parin talousarvion verran. Sehän on kunnianhimoinen hanke. Kansainvälistä vertailukohtaa ei paljon ole, päinvastoin ulkomailta tullaan ehkä tänne päin katsomaan, miten se tehdään. Tähän kestävän kehityksen budjetointiin, cleantechiin ja tällaiseen julkiseen osto-osaamiseen kannattaa kiinnittää varmasti kasvavaa huomiota jatkossakin.

15.15 **Janne Heikkinen kok:** Arvoisa rouva puhemies! Tämä vuosikertomus ottaa ansiokkaasti huomioon aikamme suuret kysymykset niin taloudellisesta kuin ekologisestakin kestävydestä ja lisäksi se huomioi hyvin hallinnon digitalisaation. Olen erityisen ilahnut siitä, että vuosikertomuksessa nostettiin esiin konserniraportoinnin merkitys osana julkistalouden tarkempaa hahmottamista. Tätä samaa ajattelua toivoisi näkevänsä myös kuntatasolla keskusteltaessa talouden realiteeteista. Valtion konsernitaseen laatiminen olisi perusteltua, sillä se olisi ratkaisu parempaan talouden hahmottamiseen. Tällöin valtion omaisuuden hahmottaminen ja hallinta suuressa kuvassa olisi huomattavasti selkeämpää. Raportoinnin kehittämisessä olisi tärkeää edistää myös kaiken myönnetyn yritystuen läpinäkyvyyttä myös valtion takauksien kautta myönnettyissä lainoissa.

Arvoisa puhemies! Yhtäältä arvostan sitä, että vuosikertomuksessa muistutetaan eri poliittikalohkojen toimintasuositusten yhdenmukaisuuden tärkeydestä. Vasemman käden on todella tiedettävä, mitä oikea tekee. Tuntuu hullunkuriselta, että tavoittelemme kestävän

Pöytäkirjan asiakohta PTK 32/2019 vp

kehityksen periaatteiden mukaisesti haitallisten ympäristöpäästöjen karsimista mutta tuemme samaan aikaan esimerkiksi turvetuotantoa huomattavalla veroedulla. Erityisesti tehottomat sekä ympäristölle haitalliset yritystuet tulisi perata läpi ja näiden tarkoituksenmukaisuus kyseenalaistaa, aivan kuten tämän vuosikertomuksen henki tässä meille osoittaa. Nähdäkseni tässä asiassa olisi kiireellinen tarve poikkihallinnolliselle, johdonmukaiselle arvioinnille, jota vuosikertomuksessa peräänkuulutetaan.

15.17 Kim Berg sd: Arvoisa rouva puhemies! Juha Sipilän hallituksen tavoitteena oli edistää julkisia cleantech-hankintoja ja siten tehdä Suomesta cleantechin sekä bio- ja kiertotalouden edelläkävijä. Hallituksen tavoitteita ei kuitenkaan valitettavasti saavutettu. Kuten edustaja Kiurukin tässä jo toi esille, julkisiin hankintoihin käytetään Suomessa vuosittain 35 miljardia euroa eli noin 17 prosenttia maan bruttokansantuotteesta. Nämä julkiset hankinnat voivat tarjota kotimaisille vientivetoisille cleantech-yrityksille hyvän ponnahduslaudan kansainvälisille markkinoille, sillä suuri osa suomalaisten cleantech-yritysten liikevaihdosta tulee viennistä ja usein cleantech-yritystoiminnan haasteeksi nousee innovaatioiden muuttaminen kannattavaksi liiketoiminnaksi.

On hyvä muistaa, että vuoden 2014 EU-direktiivi ja hankintalaki mahdollistavat jo nyt ympäristökriteerien huomioimisen julkisissa hankinnoissa. Hankintojen ohjattavuus on valitettavasti kuitenkin toistaiseksi heikkoa varsinkin kuntasektorin osalta. Valtion 35 miljardin euron vuotuinen hankintapotti voisi tarjota erittäin vahvan vivun, jolla samalla, kun edistetään Suomen kansainvälisen kestävä kehityksen ja erityisesti ilmastomuutoksen tavoitteiden toteutumista, luotaisiin myös pohjaa uudelle viennille kasvavalla cleantech-alalla. Kasvavien yritysten tukeminen on erityisen tärkeää, koska kasvavat yritykset tarvitsevat niitä referenssejä kansainvälistyäkseen. Kannatankin todella lämpimästi vuosikertomuksen ehdotusta suosia hankinnoissa cleantechia eli puhtaan teknologian ratkaisuja, jotka pyrkivät ratkomaan ja ehkäisemään paitsi paikallisia myös globaaleja ympäristöongelmia.

Arvoisa puhemies! Julkisten hankintojen kestävyys lisäämistä jarruttaa tänä päivänä tiedon, osaamisen ja henkilöstöresurssien puute. Julkisen sektorin päättäjille on usein epäselvää, mitkä tuotteet ja palvelut ovat kestävästi tuotettuja, ja hankintojen keskinäinen vertailu on vaikeaa. Myös kestävyyskriteerien sisällyttäminen ja pisteyttäminen kilpailutuksessa on monelle toimijalle aidosti hankalaa. Tästä syystä tarvitaankin jatkossa päättäjien työn tueksi ja helpottamiseksi selkeät kriteerit ja juridinen pohja kestävästi tuotettujen hankintojen tekemiseen.

15.20 Lulu Ranne ps: Arvoisa rouva puhemies! Nostan tästä vuosikertomuksesta nyt esiin kaksi osakokonaisuutta:

Ensiksi tämä julkisten cleantech-hankintojen kohta, joka on jo puhututtanut täällä. Siis keskeistähän tässä kohdassa ja ylipäättänsä koko meidän julkisten hankintojen osaamisessa on ihan perushankintaosaamisen kasvattaminen. Nämä prosessit ovat edelleen liian heikolla tasolla. Meillä ei ole riittävästi osaamista, ja tämä on oikeastaan ollut pitkään, vuosikausia, sanoisin jopa vuosikymmeniä, ongelma julkisella sektorilla. On tärkeää, että me todellakin niin kuntatasolla kuin sitten valtionhallinnossakin satsaamme tähän osaamiseen.

Niin kuin tässä todetaan, me emme ole onnistuneet Sipilän hallituksen tavoitteissa, eliikä lopputulos cleantech-hankintojen osalta onkin vähän niin kuin tyhjää täynnä. Meillä ei ole ollut vaikuttavia hankintoja. Meillä on tullut kalliita hankintaprosesseja, ja lopputulos

Pöytäkirjan asiakohta PTK 32/2019 vp

ei kuitenkaan ole ollut sellainen kuin olisi toivottu. Eli me emme ole saaneet potkua näihin uusiin ratkaisuihin, eikä niitä ole kyetty riittävästi tuolla kentällä myöskään sitten hyödyntämään.

Ykkösenä on todellakin oltava sen hankintaosaamisen kehittäminen. Sitä kautta voimme myöskin saada todellakin potkua meidän omille pikkuyrityksillemme ja sellaisille yrityksillemme ja tuottajillemme, jotka eivät saa referenssejä muuten kuin julkisten hankintojen kautta.

Täällä on mainittu erikseen osaamiskeskus KEINO. Meillä on tällä hetkellä siellä täällä Suomessa, ympäri Suomea, tätä osaamista, mutta se pitäisi todellakin saada keskitettyä ja jaettua sitten laajasti ympäri meidän julkishallintoamme. KEINO voi olla yksi vaihtoehto, mutta varmasti niitä muitakin löytyy. Toivoisi tietenkin, että kaikessa hankinnassa tilanne olisi sellainen, että oltaisiin hyvin lähellä ruohonjuuritasoa. Meillä on hankintalaki, hankintalain soveltaminen, myöskin sen hyödyntäminen. Tiedetään varsin hyvin, että aika monessakin tapauksessa, erityisesti ehkä yksityisellä puolella, on myöskin ongelmia hankintalain soveltamisessa.

Hankintakriteerit nostettiin jo tässä esiin. Nykyisinkin kun olet pätevä, kun olet hyvä hankkija, pystyt hankkimaan kestävästi, pystyt hankkimaan lähituotteita, pystyt hankkimaan ympäristöystävällisesti ja cleantechin mukaisesti. Jotta tätä sitten saataisiin laajennettua, niin se tarkoittaa todellakin sitä, että meillä vahvistetaan hankintaa joka puolella julkishallinnossa.

Toinen kohta, jonka otan esiin, on digitalisointi. Ehkä osa teistä sattui katsomaan eilen A-studiota, jossa käsiteltiin ict-palveluita, Valtoria, käsiteltiin hätäkeskuksen hengenvaarallisia tilanteita, jotka olivat syntyneet sen takia, että meillä ei toiminut digitalisaatio. Meidän ict-palvelumme eivät toimi, edes ne, jotka ovat välttämättömiä henkien pelastamiseksi. Siellä tuli myöskin hyvin esiin asia työhyvinvoinnista, asiakaslähtöisyydestä. Eihän voi tietenkään olla niin, että julkishallinnon ict-palvelut katkeavat kesken asiakkaiden tapamisen. Siinä kärsivät niin asiakkaat kuin asiantuntijatkin.

Eli sanoisin, että tämä on erittäin hyvä ja tärkeä raportti. Hienoa, että lähetämme tämän nyt eteenpäin. Toivottavasti kaikki tässä esiin nostetut ongelmat otetaan tosissaan. Ict-palvelut, koko tämä digitalisaatio, ovat suuri mahdollisuus meille kaikille, ja jos mietitään ihan julkisen sektorin säästöjä, tuottavuutta, on myöskin niin, että jos saadaan hyödynnettyä kaikki digi, kaikki robotisaatio, kaikki automatisaatio, niin meidän on mahdollista jopa saada aikaiseksi sellainen työvoiman siirto, että saadaan julkishallinnon asiantuntijoita siirrettyä yksityiselle puolelle, jossa on huutava pula asiantuntijoista. Tässä on myöskin mahdollista saada hyötyjä sillä tavalla, että jokaista eläköityvää varten ei tarvitse ottaa uutta työntekijää. — Kiitoksia.

15.25 Outi Alanko-Kahiluoto vihr: Arvoisa puhemies! Kiitän kollegoita edellisistä oikein hyvistä puheenvuoroista, ja tarkastusvaliokunnan puheenjohtajana haluan pitää tässä yhteydessä nyt kuitenkin yksittäisen kansanedustajan näkökulmasta puheenvuoron, koska emme valiokuntana vielä ole käsitelleet tätä Valtion tarkastusviraston toimintakertomusta.

Itse olin hyvin ilahtunut siitä, että tämä vuosikertomus on hyvin selkeä ja informatiivinen ja myös mielestäni positiivisella tavalla voi ohjata eduskuntaa parempaan työhön. Esimerkiksi huomio siitä, että Suomi ei ole tavoittanut cleantech-tavoitteitaan, ja analyysi siitä, mistä tämä johtuu, sekä toimintasuositukset paremman tuloksen saavuttamiseksi olivat mielestäni erittäin hyviä. Oli kiinnostavaa lukea esimerkiksi, että kun viime kaudella Sipii-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 32/2019 vp

län hallitus esitti hallitusohjelmassaan erittäin kunnianhimoisen tavoitteen, että Suomesta pitäisi tulla cleantechin johtava mallimaa, niin syy siihen, miksi tässä tavoitteessa ei olla onnistuttu, on isolta osalta se, että valtio ja kunnat ikään kuin viettävät eri suuntiin. Ja mistä tämä sitten johtuu, niin se johtuu siitä, että meiltä puuttuu valtakunnallinen hankintastrategia tai ohjaava lainsäädäntö tai se, että seurattaisiin pitkällä aikavälillä sitä, miten ympäristötavoitteita saavutetaan, ja sitten tehtäisiin päätöksiä sen mukaan, kuinka ympäristötavoitteita on saavutettu. Eli nämä olivat minun mielestäni erittäin hyviä havaintoja, ja voimme nyt sitten eduskunnassa näistä vetää jo johtopäätöksiä.

Sitten myöskin Valtiontalouden tarkastusviraston huomiot siitä, että Suomessa tarvitaan politiikkajohdonmukaisuutta ja sitä, että eri hallinnonaloilla tehdään yhteistyötä vaikkapa kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi, ovat tietenkin erittäin tarpeellinen muistutus. Kuten sekin, että kun puhutaan kestävästä kehityksestä, niin on huomattava se, että sillä, mitä päätetään kansallisesti, on merkittäviä vaikutuksia myöskin muun maailman kehitykseen. Esimerkiksi Agenda 2030 sitoo Suomen toimintaa, ja se tulisi ottaa vakavasti, eli meidän tulee edistää Agenda 2030:n kestävä kehityksen tavoitteita myös kansallisella tasolla päätöksenteossamme. — Kiitos.

15.28 Katja Hänninen vas: Arvoisa puhemies! Tämä Valtion tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle sisältää todella monia kiinnostavia asiakohtia. Itse kiinnitin huomiota valtion omaisuuden hoitoon ja siihen, että valtion omaisuutta tulisi tarkastella aina kokonaisuutena. Tässä tarkastuskertomuksessa todetaan näin: ”Valtion omaisuuden kokonaisuuden hallintaa on jo pyritty parantamaan. Yhtenä keinona on pidetty valtion konsernitaseen laatimista” — niin kuin täällä jo edelläkin puheenvuorossa on todettu. ”Tällöin omaisuus tulisi huomioitua vuosittaisessa talousprosessissa. Mutta tätä konsernitasetta ei ole kuitenkaan yrityksistä huolimatta saatu vielä toteutettua. Sen sijaan valtion tilinpäätöksen yhteydessä raportoidaan omaisuudesta aiempaa kattavammin kokonaistaseen kautta.”

Mutta, arvoisa puhemies, valtion omaisuudesta luopumisen osalta ja sen myynnin osalta pitäisi aina tehdä tarkastelua myös pitkällä aikavälillä ja tarkastella sitä valtion strategiisiin tavoitteisiin nähden. Investointien rahoitusta kun pohditaan, tulisi aina myös tarkastella velkaa ja velanottoa vaihtoehtona omaisuuden myynnille. Tämä todetaan tässä raportissa. Sen jälkeen kun lypsävä lehmä myydään, sen jälkeen sitten omaisuudesta saatava tuototvirtakin myös lakkaa olemasta, ja meillähän on surullisia kokemuksia, esimerkiksi Caruna-kaupat, jotka nousevat aina välillä tässäkin salissa esille, joiden mukaan ei ole aina järkevää eikä tarkoituksenmukaista myydä strategisesti tärkeää, merkittävää valtion omaisuutta, ja nyt sitten on myös tarkastusvirasto nostanut tämän ongelmakohdan esille, ja minä kiitän siitä kyllä tarkastusvirastoa.

Cleantechin osalta tavoitteet ovat minusta oikeansuuntaisia ja tärkeitä, mutta keinot näiden tavoitteiden saavuttamiseksi ovat olleet riittämättömiä, niin kuin on nyt tässä jo todettu, ja tarvitaan politiikkaohjausta, ja myös sitten tulisi laatia tällainen poikkihallinnollinen strategia ja yhteinen hankintastrategia, jotta kunnilla olisi sitä peräänkuulutettua hankintaosaamista, että voitaisiin sitten valita ympäristöystävällisiä, ekologisia ja taloudellisestikin ehkä kestävämpiä ratkaisuja ja vaihtoehtoja.

15.31 Harry Harkimo liik: Arvoisa rouva puhemies! Kun hallitusohjelmaa käsiteltiin täällä, niin puhuin konsernitilinpäätöksestä ja konsernitaseesta, joka pitäisi tehdä valtiolle. Nyt tarkastusvirasto on nostanut johdonmukaisesti esille tarpeen uudistaa valtion talous-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 32/2019 vp

suunnittelua ja taloudenhoitoa. Jostain syystä tästä konsernitaseesta on puhuttu jo monta vuotta peräkkäin, mutta sitä ei ole koskaan saatu aikaiseksi.

Viime hallituskaudella hallitus ilmoitti budjetin olevan positiivinen 800 miljoonaa, josta se ei kuitenkaan ollut positiivinen, jos ajatellaan, että Vakelle siirrettiin 1,7 miljardia omaisuutta, mikä huomioitiin sitten valtion budjetissa 1,3 miljardilla, ja sitten myytiin omaisuutta, ja oikeasti se valtion budjetti oli 1,5 miljardia miinuksen puolella. Jos tase oltaisiin tehty, niin tällaisia eräiä ei olisi pystynyt siirtämään tällä tavalla.

Siksi minä oikeasti toivon nyt, että kun tämä menee valiokuntaan, niin tähän kiinnitetäisiin huomiota, että tällainen konsernitilinpäätös pitää tehdä. Kaupungit joutuvat jo tekemään näitä konsernitilinpäätöksiä, ja siitä saa helposti kuvan, minkälaisia yhtiöitä heillä on ja minkälaista tulosta he tekevät. Tällainen tarvitaan myös valtiolle.

15.32 Jussi Saramo vas: Arvoisa rouva puhemies! Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus on syytä ottaa todella vakavasti. Erityisen tärkeä on huomio siitä, että investointia ja rahoitusta pohdittaessa tulisi aina myös tarkastella velkaa ja velan ottoa vaihtoehtona omaisuuden myynnille, aivan kuten edustaja Hänninenkin tässä nosti esiin.

Kun katsomme taaksepäin valtion omistusten myyntiä, voimme todeta sen olleen yleensä taloudellisesti huono valinta. Menetetetyt osinkotulot sekä arvonnousu ovat mittaluokaltaan valtavia suhteessa myynneistä saatuihin tuloihin. Vanhoina korkeiden korkojen aikoina valtion omaisuuden myynti saattoi joskus olla taloudellisesti kannattavaa, ja joidenkin yhtiöiden osalta se on ollut myös välttämätöntä esimerkiksi EU-sääntöjen takia, mutta viime vuosina myynnit ovat kuitenkin olleet ideologisia ja valtiontalouden kannalta vastuutomia.

Suomi saa tällä hetkellä kymmeniksi vuosiksi lainaa, korotonta lainaa jopa, tai jopa miinuskorkoista lainaa, kiinteällä korolla. Valtion omistamien yhtiöiden tuotto sen sijaan on ollut keskimäärin yli kuusi prosenttia, ja kun tästä poistetaan tärkeät erityistehtävayhtiöt, joiden ei ole tarkoituksaan tehdä merkittävää tuottoa, päästään kaksinumeroisiin tuottolukuihin. Me siis myymme korkean tuoton omistuksia maksaaksemme miinuskorkoista, kiinteäkorkoista lainaa.

Viimeksi tänään toinen iltapäivälehti pelotteli suomalaisia valtionvelan määrällä. Kuten aina, jutussa jätettiin kertomatta omaisuuden määrä, jota on velkaa enemmän. Olennaisinta velkapelottelussa kuitenkin on ymmärtää, että valtio ei ole kotitalous eikä valtio ole edes yritys, vaikka senkin on investoitava tulevaisuuteen, jos se haluaa menestyä. Valtio, toisin kuin yksityiset tahot, ei yritäkään koskaan maksaa velkojaan pois vaan antaa niiden arvon laskea ajan mukana itsestään suhteessa kansantuloon. Suomen valtio ei myöskään ole korkojen armoilla jo otetussa velassa, koska laina on kiinteäkorkoista. Meille maksetaan lainarahasta, ja kaiken lisäksi siitä on jo yli neljännes meidän omalla keskuspankillamme, olemme siis velkaa itsellemme.

Arvoisa puhemies! Ytimessä ei ole bruttovelan määrä, vaan se, mihin raha on käytetty. Kun velkaa vähennetään myymällä tuottavaa omaisuutta, käytännössä velkaannutaan enemmän jo lähivuosina.

VTV aivan oikein haluaa parantaa valtion omaisuuden kokonaisuuden hallintaa. Omaisuuden hallinnan pitää olla suunnitelmallista, ja se tulee kytkeä pitkän aikavälin strategiaan tavoitteisiin.

Tähän on helppo yhtyä. Erityisesti ja pikaisesti pitäisi harkita valtion kehitysyhtiön Vake Oy:n tulevaisuutta, jota selvitysmiehen mukaan määrittävät poliittisten päätösten li-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 32/2019 vp

säksi kaksi avainseikkaa: sijoitusten päällekkäisyys muiden valtion sijoitusyhtiöiden kanssa ja sijoitusvarallisuuden sopiva määrä. Samoin Solidiumin rooli on aika erikoinen. Avoimuuden, hyvän hallinnon, demokratian ja talouden kestävyys vuoksi omistusta on selkeytettävä ja pyrittävä ideologisen yksityistämisen sijaan yhteiskunnan kokonaisuuden kehittämiseen pitkälle tulevaisuuteen.

15.36 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Tässä kollegat ovat käyttäneet erinomaisen hyviä puheenvuoroja tämän kertomuksen johdosta. Tästä keskustelusta on onneksi puuttunut sellainen tälle salille usein tyypillinen poliittinen pikkunäppärä nokittelu. Asiat ovat olleet tärkeitä ja niitä on valotettu eri puolilta. Luulen, että viime aikoina me kaikki olemme, itse kukin, joutuneet Valtiontalouden tarkastusviraston kanssa tekemisiin kiikuttaessamme sinne raportin vaalirahoituksestamme.

Tämä kertomus keskittyy viiteen asiaan, ja kuten etukäteen arvelin, täällä kollegat ovat monipuolisesti niitä esille nostaneet ja niitä käsitelleet. Sen vuoksi en lähde itse toistamaan niitä asioita, vaan viittaan raportin lopulla oleville sivuille 44—49, joilla on luettelo tarkastusjulkaisuksista viime vuoden syyskuusta tämän vuoden elokuuhun. Siellä on 5 eduskunnalle annettua kertomusta, 71 eri kirjanpitoyksiköiden tilintarkastuskertomusta, sitten finanssipolitiikan tarkastuskertomuksia, selvityksiä ja jälkiseurantaraportteja 4 kappaletta sekä erinomaisia tuloksellisuuden tarkastuksia ja selvityksiä ja jälkiselvitysraportteja. En lähde niitä yhtäkään referoimaan, mutta nostan esille näistä jälkimmäisistä esimerkiksi tarkastuskertomuksen 9/2019 sosiaali- ja terveysministeriön hallintoalalta, Ohjauksen vaikutus ensihoitopalvelun toimivuuteen, joka oli todella tärkeä raportti, opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalta Yleissivistävän koulutuksen opetus- ja oppimisympäristöjen digitalisoinnin, sisäministeriön hallinnonalalta poliisin liikennevalvonnan tuloksellisuusraportin ja eräitä muita tärkeitä.

Minun mielestäni on erittäin tärkeää, että me täällä eduskunnassa ymmärrämme tämän julkisen talouden ja toiminnan valvonnan kokonaisuuden. Siinä on neljä tärkeää osaa: sisäinen valvonta, sisäinen tarkastus, tilintarkastus ja riskienhallinta. Riskienhallinta on tulevaisuusorientoitunutta, nämä muut peilaavat sitten kulloisiakin lakivaltioita, ja sisäisellä tarkastuksella käytännössä toteutetaan yhtenä tekijänä tätä valvontaa. Erinomaista, että meillä on hyvin toimiva Valtiontalouden tarkastusvirasto.

15.38 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Tämän tarkastusviraston kertomuksen lukeminen oli erittäin hyvää perehdytysmateriaalia minulle, kun olen nyt aloittanut tarkastusvaliokunnan täysin uutena varapuheenjohtajana enkä ole valiokunnassa aikaisemmin työskennellytkään. Kertomuksessa on monia mielenkiintoisia teemoja.

Ensinnäkin minusta on hienoa, että myös tarkastusvirasto tuo voimallisesti esille kestävä kehityksen politiikkajohdonmukaisuutta. Kestävä kehitys ei voi toteutua, jos se ei ole päätöksenteon perustana kaikessa politiikassa kaikilla tasoilla. Tällä hetkellä tästä tavoitteesta ollaan vielä melko kaukana, ja esimerkiksi talousarviossa kestävä kehityksen tavoitteet ovat olleet toistaiseksi kovin ohuesti näkyvillä.

Kestävä kehityksen toteutumista voidaan edistää myös esimerkiksi julkisilla hankinnoilla, joista tässä kertomuksessa on myös kirjoitettu. Kertomuksessa tuodaan esille muun muassa se, että julkisilla hankinnoilla voidaan myös tarjota kotimaisille vientivetoisille cleantech-yrityksille ponnahduslauta kansainvälisille markkinoille. Valitettavasti kestä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 32/2019 vp

vän kehityksen kriteerit eivät ohjaa riittävästi julkisia hankintoja, ja erityisen huonosti asia toteutuu kunnissa.

Suomen julkisen hallinnon sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin tulisi huomattavasti vahvistaa. Tämä edellyttää hankintaorganisaatioiden strategisen osaamisen vahvistamista. Vuoden 2014 EU-direktiivi ja hankintalaki mahdollistavat kyllä jo nyt ympäristökriteerien huomioimisen julkisissa hankinnoissa huomattavasti nykyistä enemmän. Julkisten hankintojen kestävyys lisäämistä jarruttaa tiedon, osaamisen ja henkilöstöresurssien puute. Julkisen sektorin päättäjille on usein epäselvää, mitkä tuotteet ja palvelut ovat kestävästi tuotettuja, ja hankintojen keskinäinen vertailu on joskus jopa vaikeaa. Kestävyyskriteerien sisällyttäminen ja pisteyttäminen kilpailutuksessa on monelle toimijalle aidosti hankalaa ja vaikeaa. Tarvitaan selkeät kriteerit ja juridinen pohja päättäjien tueksi ja työn helpottamiseksi.

Arvoisa puhemies! Tarkastusviraston toiminnassa ja tarkastuksissa korostuvat tulevaisuuteen suuntautuminen ja yhdessä oppiminen. Mielestäni on erittäin kannatettavaa, että tarkastusten tavoitteina on yhdessä miettiä, miten asiat tulevaisuudessa voidaan tehdä vieläkin paremmin. Virheistä yhdessä oppiminen on hyvä periaate tarkastustoiminnalle. Tämä periaate toivottavasti siirtyy myös kaikkiin sisäisiin tarkastuksiin.

Toisaalta myös tarkastusvirasto tarvitsee jatkuvasti sparrausta ja palautetta. Kenties tämä toimintatapa näkyy jo siinäkin, että vuonna 2018 tarkastusvirasto antoi vähemmän huomautuksia puutteista kuin aikaisempina vuosina. Toki kehitettävääkin on löytnyt, esimerkiksi toimivallan määrittelyn puutteita, sekä digitaalisten ohjelmien keskeneräisyydestä ja riskien hallinnan puutteesta johtuvia isojakin ongelmia. Valtionhallinnosta on osattava tehdä riskienhallintaa sekä hyöty- ja haitta-analyysseja, ja siksi tarkastusviraston suositus valtionhallinnon kattavammasta riskienhallinnasta onkin kannatettava.

Palvelujen digitaalistamisprosesseissa on ollut ongelmia, toki myös onnistumisia. Tässä kertomuksessa todetaan, että hallinnon ylätasolla tunnutaan ymmärtävän digitalisoinnin mahdollisuudet hyvin mutta puutteita on tavoitteiden asettamisessa ja toimenpiteiden aika-tila-tila-luokituksessa. Selkeitä virheitäkin on tapahtunut, kuten olemme ihan viime aikoina kuulleet. Lisäksi digitalisaation vaatimat asiakaslähtöiset toimintatavat tuntuvat juurtuvan kovin hitaasti, eivätkä digitaaliset palvelut aina tarkoita asiakkaan kannalta sujuvampaa palvelua. Näistä asioista meidän olisikin valiokunnassa syytä kuulla paljon enemmän.

Hallinnon palveluiden digitalisointi edellyttää aina myös viranomaistoiminnan kokonaisvaltaista kehittämistä. Muuten voi käydä niin, että ainoa muutos on paperisen lomakkeen muuttuminen sähköiseksi. Näin on valitettavan usein käynyt. Tämä ei voi olla digitalisaation tarkoitus.

Lisäksi aina on muistettava tietosuoja-asiat sekä se, että meillä on tälläkin hetkellä lähes miljoona kansalaista, jotka eivät pysty, voi tai kykene käyttämään digipalveluja, eli myös valtionhallinnossa tarvitaan tulevaisuudessakin puhelimitse ja kasvotusten tarjottavia palveluja.

Lopuksi haluan korostaa pääjohtaja Tytti Yli-Viikarin tavoin tietoon perustuvaa päätöksentekoa. Sen mahdollistamiseksi tarvitaan laadukasta, kattavaa ja saavutettavaa tietoa. Näyttöön perustuvan päätöksenteon tulisi aina olla tavoitteena, ja meille kansanedustajille sen tiedon saamisen tulisi olla mahdollisimman helppoa.

15.44 Janne Heikkinen kok: Rouva puhemies! Täytyy aivan erikseen tässä onnitella edustaja Saramoa retorisesta jalkakikasta, jonka hän täällä suoritti tuomitessaan ideologi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 32/2019 vp

sen yksityistäminen. Hän sai kuulostamaan sen aivan siltä kuin olisi itse tekemässä pragmaattista yksityistämistä tuolla hallituksessa aivan näinä päivinä.

Asia, joka tässä itse keskustelussa on jäänyt mainitsematta, on itse asiassa se, että vuosikertomuksesta käy ilmi toive siitä, että valtio-omisteisten yhtiöitten ja liikelaitosten toimintamuotoa ja tavoitteita arvioitaisiin säännönmukaisesti siitä näkökulmasta, ovatko ne taloudellisen ja yhteiskunnallisen kokonaistuloksen näkökulmasta edelleen perusteltuja, ja nähdäkseni juuri tälle pohdinnalle olisi nyt kysyntää muutaman erityistehtäväyhtiön osalta. Vaikuttaa nimittäin siltä, että aika on tullut kypsäksi keskustella esimerkiksi Veikkauksen ja Alkon omistamisen mielekkyydestä ja niiden monopoliasemasta, sillä valtion intressit tämmöisissä liiketoiminnassa voitaisiin kyllä ihan semmoisella pragmaattisella sääntelyllä ja valvonnalla muutoinkin turvata.

15.45 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Valtion omaisuudella on meidän suomalaisten kannalta valtava merkitys. Kun kaikki lasketaan yhteen, sen käypä arvo lienee 100 miljardin euron luokkaa, mikä valtiolla omaisuutta on. Totta kai siihen kuuluvat maantiet, rautatiet sun muut, mutta sillä on myös valtavaa omaisuutta, joka liittyy erilaisiin pörssiosakkeisiin. Esimerkiksi pörssiyhtiöissä osakkeita omistetaan noin 28 miljardilla eurolla. Lisäksi valtion omistajayksikkö on arvioinut yhteensä noin 10 miljardin euron arvoksi omaisuuden, joka on tämmöisissä listaamattomissa yhtiöissä, erilaisissa sijoituksissa. Eli tämä kuvaa sitä, mikä on valtion omaisuuden todellinen arvo valtion talousarvion kannalta.

Tänne taloon on tulossa lähiaikoina käsittelyyn valtion seuraavan vuoden talousarvio, ja siinäkin on merkitystä sillä, kuinka paljon valtion omaisuus tuottaa voittoa, joka tuloutuu sitten valtion kassaan. On aina muistettava se, että jokaisella hallituksella on oma omistajapoliittinen linjansa ja jokaisessa hallituksessa on varattuna jollekin ministerille kuuluvaksi omistajaohjauksen hoitaminen. Tänä päivänä, kun olemme esimerkiksi Posti-asioista keskustelleet hyvin paljon, ja monen muun valtionyhtiön osalta, miten omistajaohjaus hoidetaan, niin kuitenkin on syytä muistaa kaikkien Suomen kansanedustajien se, että valtio pyrkii toimillaan siihen, että omaisuus tuottaa, että se ei ole pelkkä rasite. Totta kai se on aivan luonnollista, että pörssiyhtiöt ja muut yhtiöt tuottaisivat valtion kassaan voittoa ja että omaisuutta käytettäisiin viisaasti niin, että sillä olisi tulevinakin vuosina tuottoa.

Totta kai valtio joutuu omaisuudenhoidossa ottamaan muitakin intressejä huomioon, sanotaan nyt vaikka Metsähallituksen maaomaisuuden hoito. Siellä on muitakin intressejä kuin metsätalouden tuotto, mikä on valtiolle toki sekin tärkeä, mutta siellä on sitten virkistysarvoja ja monia muita arvoja, erilaisia luontoarvoja, joiden hoitaminen kuuluu Metsähallitukselle ja osittain ympäristöministeriölle. Pitää muistaa se, että nämä kaikki arvot yhteensovitettuna, niidenkin jälkeen on muistettava se, että esimerkiksi Metsähallituksen omaisuuden pitää tuottaa. Jos se rupeaa viemään budjetista kassavaroja, niin sen omaisuuden hoitaminen käy vaikeaksi ja sitten joudumme tinkimään jostakin muusta.

Eli kyllä valtion omistuksella on todella paljon merkitystä, ja niin kuin tässä Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomuksessa sanotaan, aivan oikein, niin valtion omaisuudella pitää olla tuottoa ja on käytettävä omaisuutta viisaasti, ja sitä vartenhan tuo Valtiontalouden tarkastusvirasto nimenomaan toimii, että se tarkastaa, miten tätä valtion omaisuutta eri yhtiöissä hoidettu ja sitten onko menty niiden sääntöjen ja ohjeiden mukaan, mitä tämä talo on antanut.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 32/2019 vp

15.48 Jussi Saramo vas: Arvoisa puhemies! Kiitos, edustaja Heikkinen, on aina mukavaa saada kehuja.

Vasemmisto on usein yksin jäänyt tässä salissa puolustamaan yhteistä omaisuutta. Eikä se mikään salaisuus ole, että nykyisessäkään hallituksessa vasemmisto ei ole kannattanut valtion omaisuuden myyntiä. Mutta mikä on vaihtoehto? Niin kuin tiedetään, sillä puolen salia on suorastaan ideologinen tavoite päästä eroon yhteisestä omaisuudesta. Osana kompromissia olemme joutuneet sen hyväksymään, että omaisuuden myynti ei lopu, mutta toki tulemme toimimaan sen eteen, että mahdollisimman suuri osuus yhteisestä omaisuudesta — ja mahdollisimman hyödyllinen osuus — jatkossakin säilyy kaikkien meidän suomalaisten omana. [Toimi Kankaanniemi: Ei hallituksessa ole pakko olla!]

15.48 Heikki Vestman kok: Arvoisa puhemies! Tässä täytyy kyllä edustaja Saramoa muistuttaa siitä, että kyllähän valtioneuvosto tekee kollektiivisesti päätöksiä ja kantaa niistä kollektiivisesti vastuun. Mielenkiintoista nähdä, onko tästä tulossa hallituspuolueiden edustajien toimintatapa. Kun ilmastovuosikertomusta käsiteltiin, niin täällä hallituspuolueiden edustajat vaativat hallitukselta ilmastotekoja. Kantakaa vastuu ja tehkää näitä tekoja.

15.49 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa puhemies! Se on totta, että valtio joskus myy omaisuuttaan, joskus ostaa uutta omaisuutta. Muistan semmoisen tapauksen, jossa aikanaan ostettiin islantilaiselta pörssisijoittajalta välikäden kautta Elisan osakkeita niin, että valtio sai merkittävän omistusosuuden tähän tärkeään teleyhtiöön. Sen jälkeen valtiolle on tullut sitten totta kai tämä Solidium, joka näissä pörssiyhtiöissä vähemmistöosakkuuksia hoitaa ja pyrkii sellaisiin omistuksiin, joista kansakunnalle on suurta hyötyä. Tämä tapaus Elisa oli aikanaan ihan erinomainen esimerkki siitä, miten kannattaa toimia tilanteessa, jossa tulee mahdollisuus saada valtion omistukseen sellaista omaisuutta, jolla on kansakunnan kannalta suurta hyötyä. Sitä varten pitää valtiollakin olla, kun pörssiosakkeista puhutaan, työväline, jolla pystytään nopeasti toimimaan tarvittaessa — ei voida hyvää kauppaa jättää tekemättä. Vanha, viisas omaisuudenhoito-yhtiön johtaja aikanaan sanoi hyvin viisaasti, että hyviä kauppia on harvoin tarjolla, huonoja kauppia voi tehdä vaikka joka päivä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin tarkastusvaliokuntaan.